

DE PUNTJES OP DE

VAN HET PRACT
HUMAN

SCH
SME

NOVEMBER/DECEMBER

1956

Orgaan van de
CENTRALE COMMISSIE
PRACTISCH HUMANISME

SECRETARIAAT:

MAURITSSTRAAT 64

UTRECHT

TELEFOON 22870

DEPARTMENT OF DEFENSE
OFFICE OF THE SECRETARY
WASHINGTON, D.C. 20301

Office of the Secretary
CENTRAL INTELLIGENCE
PRATT STREET
WASHINGTON, D.C. 20505

V O O R A F.

Het maart-nummer van de "Puntjes op de I" - dat zo dik was dat we de lezers verzoeken het als een maart/april-nummer te willen beschouwen - gaf in extenso het artikel over "Counseling" zoals dat in het katholieke maandblad voor de vrije jeugdvorming "Dux" was verschenen, weer.

Centraal in ons werk van geestelijke verzorging staat steeds weer het gesprek als medium in het contact met mensen, eigenlijk als voor-naamste - en bijna enige - werktuig van de raadsman. Daardoor is de belangstelling voor verschillende gespreksvormen en - methoden in onze kring zeer levend.

De rubriek "Ons DUW-tje" gaf al vaak allerlei materiaal, zowel over groeps- als individuele gesprekken. In het artikel over het werk van de plaatselijke geestelijke raadsman staat in dit nummer ditmaal ook het gesprek centraal. De redactie van de "Puntjes", d.w.z. de landelijke Commissie Praktisch Humanisme, zou het zeer op prijs stellen wanneer raadslieden of maatschappelijke werkers naaraanleiding van het artikel over "Counseling" eens iets schreven over hun eigen ervaringen met bepaalde gespreksvormen.

"Dux" zelf geeft in het maartnummer allerlei reacties in verband met counseling. We stellen ons voor in het volgende nummer daarvan iets weer te geven. Het zou aardig zijn enkele humanistische opmerkingen daarnaast te kunnen plaatsen.

(Inzenden : COPRAHU, Mauritsstraat 64, Utrecht).

-o-

Vrijheid verlangen de gezonde adolescenten ook hierin, dat raad werkelijk raad betekent en niet meer, en informatie alleen informatie. Zij willen het op slot van zaken zelf weten, zij willen zelf verantwoordelijk zijn, zij hebben geen behoefte meer aan een ethische en godsdienstige garant. Vandaar dat zij stralen van vreugde, wanneer de raadgever, eventueel na de vurigste uiteenzettingen, glimlachend en overtuigend kan zeggen : "Enfin, je ziet maar". Tientallen keren is het schrijver dezes overkomen, dat het afscheid een echo van deze woorden was : "ik zal wel zien". Dat is een prachtig woord van onze jongens en meisjes. Het moet de opvoeder als muziek in de oren klinken, het zit vol beloften, vol toekomst, vol vrijheid; het is een op zich nemen van verantwoordelijkheid, maar het openbaart ook dankbaarheid, die de gegeven vrijheid aanvaardt.

Uit : Het pedagogisch gesprek door
Dr. N. Perquin, s.j.
"Dux" maart 1957.

-o-o-o-o-

DE PLAATSELIJKE GEESTELIJKE RAADSMAN (PGR)

onder loupe (VI)

U moet het februari-nummer van de Puntjes op de I nog eens naslaan, U vindt daar in de rubriek "de Plaatselijke Geestelijke Raadsman onder de loupe" enige aanwijzingen om het de ander, die met moeilijkheden komt, "gemakkelijk" te maken zijn of haar hart te luchten, zodat het mogelijk wordt iets van het vaak jaren opgehoopte te spuien.

In datzelfde nummer van februari stelt raadsman Dekker hetzelfde probleem aan de orde, vanuit een andere visie en met een andere aanpak : de lange avondwandeling over verlaten polderweggetjes, waar mogelijke schuchterheid, aarzeling of wantrouwen kunnen gaan wijken om plaats te maken voor een vertrouwensvol contact.

U herinnert zich dat we in dat februari-artikel eindigden met een loflied op het luisteren, maar behalve luisteren is ook geduld een - voor cliënt en raadsman - schone zaak.

Een frans staatsman heeft eens gezegd : "De spraak is ons gegeven om onze gedachten te verbergen". Toen hij dit zei, was Freud nog niet geboren!

Freud, die met onverbiddelijke eerlijkheid vroeg, waarom we iets verbergen, niet alleen verbergen voor de ander, maar meest verstoppen voor onszelf.

Maar als P.G.R. wordt je vaak met de uitspraak van die staatsman geconfronteerd; er komen mensen bij de raadslieden, die met een stortvloed van woorden eigenlijk niets zeggen; die een uur of langer praten en soms alleen in de laatste vijf minuten komt er "iets" om de hoek gluren - beter gezegd - komt er dat aan de oppervlakte, waardoor het signaal van de raadsman op rood springt.

Het is zelden mogelijk in een eerste contact de moeilijkheden, waarmee men bij de raadsman komt, te peilen. Moeilijkheden zijn te vergelijken met een ijsberg, waarvan we de omvang noch de stootkracht kunnen schatten naar het deel dat ervan boven water uitsteekt, de eigenlijke "massa" blijft onder de waterspiegel verborgen.

Ook daarom is het gewenst dat de P.G.R. aan het eind van een gesprek (maar vooral bij de eerste maal) z'n partner nooit laat vertrekken met een gevoel van onbehagen, van teleurstelling, een soort anti-climax. De raadsman- of vrouw moet uit de veelheid van beluisterde emoties en impulsen één punt grijpen (dat punt, waarbij het signaal op rood sprong) en afspreken (datum en uur vastleggen) de volgende keer daarover verder te gaan.

En zelfs als het verslag, dat de P.G.R. te beluisteren kreeg zó chaotisch, zó onsamenvattend, zó verward klonk, dat er geen touw aan vast te knopen is, geef dan vooral je cliënt het gevoel dat je toch ergens "beet" hebt, dat het ging om contact te maken, en niet dat de cliënt op "sleep-touw" werd genomen.

Het kan zijn dat de moeilijkheden waarmee men komt, niet onmiddellijk "doorzichtig" zijn (en dat zijn ze bijna nooit); het hangt dan van de innerlijke rust van de raadsman af, aan de cliënt het gevoel te geven van "samen" op weg te zijn, "samen" het te klaren. De raadsman mag een poos in de mist rijden, mits de mede-passagier voelt de vaste hand aan het stuur en de behoedzaamheid, waarmee men rijdt.

Vaak zal de raadsman ervaren dat achter het raad vragen iets anders verborgen ligt, nl. het verlangen om "gelijk" te krijgen. De cliënt voelt zich verongelijkt, komt naar de raadsman met de hoop te horen, dat zijn visie, zijn methode, zijn oplossing de juiste was. Steeds klinkt door het verslag de vraag - in vele nuances en toonaarden - "heb ik gelijk of niet".

De "rechthaberij", de bevestiging, het uit onze mond vernemen dat men gelijk heeft, is dan belangrijker geworden dan de kwestie die men voorlegt. Het conflict is dan eigenlijk verschoven en we dienen zulke cliënten de juiste proporties van gelijk hebben en krijgen duidelijk te laten zien.

Als men steeds dringender ons de vraag stelt: heb ik niet gelijk - dan kan het goed zijn om te vragen naar het belang van het gelijk.

Ik doe het nog wel eens zo : ik begin met te zeggen dat ik dan toch ook de ander zou moeten horen, om te kunnen oordelen. Een stom geldstuk heeft nog kruis of munt en waar we in sportiviteit elkaars prestaties meten, zijn er al drie mogelijkheden nl. winst, verlies of remise, laat staan hoeveel kanten er kunnen zijn aan menselijke verhoudingen. En om de vreemde gespannenheid die dan volgt te doorbreken, probeer ik het met een grap; het verhaal van dat echtpaar dat langs een rivier wandelend, onenigheid kreeg over de vraag of een bepaalde geweven stof beter in tweeën geknipt dan wel gescheurd kon worden.

Ieder vocht voor zijn gelijk, tot de man die het scheuren verdedigde, in zijn drift zijn ega in het water duwde, schreeuwend "scheuren is het beste".

Het laatste wat hij van zijn vrouw zag, waren twee boven het water uitstekende vingers, die een knipbeweging maakten.....

(wordt vervolgd).

ONZE BEELDENGALERIJ.

Het wiel. -

In een land, vrij in de meningsuiting, kunnen we verwachten dat de dingen bij de naam worden genoemd. En dat is bijzonder goed. Hoewel niet altijd even plezierig. Een mening kan hard zijn om te horen. Ook al wordt er niets kwetsends mee bedoeld. En feitelijk ligt de oorzaak van het zich geraakt voelen bij degenen die kwetsbaar is.

Het gesprek ging over de levensovertuiging. En waarom zouden we het die man kwalijk nemen dat hij zo'n radicale uitspraak deed over de niet godsdienstige mens? Die uitspraak luidde zo ongeveer:

- Ieder die leeft zonder godsdienst, is afval. -

Niet de wijze waarop hij dit zei, is belangrijk. Tenslotte weten we ondanks zijn uitspraak, dat hij zich als mens in geen enkel opzicht onderscheidt van zijn medemensen waarmee hij dagelijks verkeert. Afval of niet, hij gaat als mens met ze om. In de praktijk van het leven zal ook deze man niet werkelijk handelen met gevoelens van minachting over andersdenkenden. Daar zag hij ook helemaal niet naar uit.

Waarom zouden we ons gekwetst voelen door zijn mening? Toch voelen we een gemis, wanneer zulke meningen zich tussen de mensen plaatsen, en daarmee een echte gedachtenwisseling moeilijk maken.

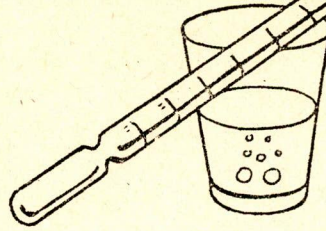
Hoe anders wordt dit bij de woorden van een andere man, afkomstig uit een zeer klein dorpje. Een landarbeider die, al zoekende naar een antwoord op de verschillen van inzicht, de volgende gedachten onder woorden bracht:

- Eigenlijk zijn we allemaal precies als spaken in een wiel. Die ontmoeten mekaar allen op één punt in het midden. Ze komen van verschillende kanten, en daardoor is het mogelijk dat 't wiel kan draaien. Zo gaan we vooruit. Maar als ik denk dat ik de enige spaak ben die goed is, dan draait dat wiel niet, en er is geen vooruitgang. -

Op zijn wijze zei de eenvoudige man, wat een chinese wijsgeer eerder aldus uitdrukte:

- Het deel is groter dan het geheel; want het geheel is begrensd, maar het deel is oneindig. -

"De Thermometer"

In het nieuwe gemeentelijke ziekenhuis te Hengelo hield een van onze medewerkers kortgeleden de volgende toespraak:

Waarde Vrienden,

Als U in 't bezoekuur vergeefs wacht op iemand, naar wie U sterk verlangt en die U zeker verwacht, lijken elke vijf minuten wachten wel een uur, en wanneer U het hele bezoekuur tevergeefs blijft wachten, lijkt dat bezoekuur een oneindigheid.

Wanneer U daarentegen het sterk begeerde bezoek wèl hebt ontvangen, dan vliegt het uur voorbij en als de bel tot scheiden dwingt, heeft U 't gevoel, slechts luttel minuten te zijn samengewoest met hem of háár, met wie U zich het meest verbonden weet.

Blijkbaar is ons gevoel voor tijd erg persoonlijk en volkomen afhankelijk van de situatie, waarin we ons bevinden.

Als nu dat ene element in ons leven, de tijd, die voor allen toch eigenlijk gelijk moest zijn, al zó verschillend door ons ervaren wordt, hoeveel sterker zal dat dan nog gelden voor alle andere factoren uit ieders persoonlijk leven. Leven we niet elk in onze eigen wereld en zijn we niet volkomen vreemden voor elkaar? Ben ik voor U niet een vreemde, zoals U voor mij? Waarom ben ik dan toch naar U toe gekomen om voor U te spreken en waarom luistert U toch, hier of op de zaal, naar hetgeen ik zeggen zal?

Misschien van Uw kant enkelen uit een soort nieuwsgierigheid. Maar zelfs dán niet alléén daarom. Ergens hebben we - zelfs bij grote onderlinge verschillen - toch het besef, dat we met elkaar geplaatst zijn in dit bestaan, dat we in dit leven op elkaar zijn aangewezen en dat we in de medemens onszelf herkennen. 't Is ook om die reden, dat onze ziekenbezoeksters - ik bedoel dus het ziekenbezoek namens het Humanistisch Verbond - regelmatig haar bezoeken brengen aan hen, die hier prijs op stellen.

De wereld van de zieke is in ruimtelijke zin erg klein. Velen van hen kunnen hun bed niet verlaten en wat ze kunnen zien, speelt zich af in de ruimte van de kamer of de zaal. Zelfs als "lopende" patiënten bent U nog gebonden aan dit gebouw en zijn onmiddellijke omgeving. Uw verlangens reiken echter verder, naar huis, naar Uw meest geliefden, naar Uw werk of Uw liefhebberijen. Ik mag in dit verband er op wijzen, dat onze ziekenbezoeksters U graag ter wille zijn, als ze U met een eenvoudige dienst kunnen helpen. Overschrijden dus onze verlangens al de grenzen van onze beperkte ruimte, het verst van alles gaan onze gedachten. Onze gedachten zijn volkomen vrij, even vrij, als ze in andere omstandigheden zouden zijn. Ja, is het eigenlijk niet vaak zo, dat U nu pas, nu U buiten de drukke bezigheden van het dagelijks leven geplaatst bent, tot rustiger nadenken en overwegen komt?

Misschien betreft U soms Uw buurman in een gesprek over het leven of Uw persoonlijke moeilijkheden. Misschien ook geeft het contact met één van onze bezoekers U wat steun en houvast. Hoe staan zij - Humanisten in het algemeen - in het leven? Wat denken zij van de mens en van de benadering van de levensvragen?

Het leven zelf immers stelt ons elk moment in situaties, waarvoor wij een oplossing moeten vinden. Het vraagt beslissingen in ons gezin, in ons werk en in het maatschappelijk leven. Blijkt uit de levenshouding van de humanist, dat er een vastheid is in zijn opvattingen, dat hij een alomvattende kijk op het leven heeft?

Misschien mag ik proberen, in deze korte tijd iets te zeggen over de humanistische levensovertuiging aan de hand van enkele voorbeelden.

Als ik dat ga doen, ben ik me er van bewust, dat, zoals het godsdienstige woord alleen troost kan bieden aan hem, die er tevoren reeds een bijzondere waarde aan toekent, dat ook het humanistische woord alleen betekenis heeft voor haar of hem, die onbewust of halfbewust reeds open staat voor deze humanistische kijk op het leven. Wellicht zullen velen zichzelf herkennen in de korte schets, die ik er van geven zal.

Stelt U zich eens voor, dat U bij het verlaten van Uw huis bijna omver wordt gelopen en uitgescholden door een dronken kerel. U herkent in hem de dronkaard uit Uw straat, die zijn gezin verwaarloost en de gemeenschap niets dan zorgen baart. Hij wil al scheldend de weg oversteken, maar ziet niet, dat achter hem een grote trailer komt aanstormen, die hem in zijn vaart dreigt te vermorzelen. Wat doet U?

Me dunkt, U geeft een schreeuw als waarschuwing, en, als het gevaar acuut mocht zijn, pakt U de man bij zijn lurven en sleurt hem naar de kant. Met andere woorden U staat geplaatst in een situatie en U geeft antwoord op die situatie, U doet iets.

Eigenlijk toch een heel merkwaardig geval, waarbij nog tal van vragen overblijven. Had U ook een andere keuze kunnen doen, b.v. nietsdoen - want ook dat is een antwoord -, zo in de opwelling van: "Die raken we tenminste kwijt" ? Nee, dat had U zeer beslist niet kunnen doen. Maar veronderstel eens, dat U door bepaalde omstandigheden dat antwoord zou hebben kunnen geven, dan was U toch niet ontslagen geweest van de zekerheid, dat Uw keuze verkeerd was, en een sterk gevoel van wroeging zou U direct of later besluipen. Elk van ons kent uit eigen levenservaring dit gevoel van wroeging, wanneer hij in belangrijke mate is tekortgeschoten. Ogenschijnlijk bent U vrij om te kiezen, maar Uw keuzevermogen voor goed en kwaad laat U niet vrij. Het is een typisch menselijk vermogen, dat ons van het dier onderscheidt en dat zich dwingend doet gelden. Op de vraag: Wáárom heb ik die dronkaard van de weg afgesleurd, zou U kunnen antwoorden: Omdat ik het niet laten kon, of: omdat ik mij zou schamen, als ik het niet gedaan had. Schamen voor wie? Voor onszelf, eigenlijk voor wat we aan ons eigen mens-zijn verplicht zijn, voor onze diepste persoonlijkheid. Vandaar dat de humanist spreekt van een waarde-besef bij de mens. Omdat de mens dit waardebeseef heeft, of met andere woorden, omdat hij dus een geweten heeft, kunnen we hem verantwoordelijk stellen voor eigen daden. De humanist spreekt daarom van de mens als zedelijk wezen. Dit is dus de eerste eigenschap, die alle mensen gemeen hebben volgens de opvatting van de humanist.

Maar de humanist spreekt ook van de mens als redelijk wezen. Betekent dit, dat hij alles door denken verklaren kan en dat hij dus het mysterie loochent? Laat ons eens zien.

Als iets wetenschappelijk verklaard is, d.w.z. als de verschijnselen onderling in samenhang zijn gebracht, betekent dit dan, dat het volkomen doorzichtig is geworden? Mag ik eens een zeer eenvoudig voorbeeld geven?

U legt een knoop in een kopje en gaat zover achteruit staan, dat U de knoop niet meer ziet. Nu laat U water in het kopje gieten en de knoop wordt zichtbaar. Als U naar een verklaring zoekt van dit aardige proefje, dan zegt de wetenschap dat dit een kwestie is van straalbreking. Ook Uw bril berust op dezelfde straalbreking. Het lijkt dus, alsof de wetenschap hiermee de proef volledig heeft verklaard en alsof we alles nu volkomen begrijpen.

Maar nu moet U eens zien, hoe kinderen dezelfde gebeurtenis ervaren. Het omhoog komen van de knoop is voor hen een wonder. En 't zijn nu juist die kinderen, die gelijk hebben. Want de wetenschap mag dan wel verklaren, hoe de stralen gebroken worden, maar het wonder is juist, dat de stralen gebroken worden. Dacht U, dat de wiskundige en de bioloog hun leven lang met die z.g. "dorre" wetenschap bezig konden zijn, als ze ook niet gegrepen waren door het wonder van het zijn der dingen zoals ze zijn. Dit wonder wordt door vermeerdering van kennis niet aan stukken geslagen.

"Ook als we alles zouden weten en alles zouden begrijpen, dan was er wel een einde aan onze onwetendheid, maar niet aan onze verwondering", zo zegt de Franse schrijver Jaurès.

Een ander voorbeeld:

U luistert naar muziek. De trilling van de snaar brengt de lucht aan 't trillen, deze Uw trommelveles, enz. Aldus verklaart de natuurkundige de verschijnselen. Is daarmee het wonderlijke van het verschijnsel zelf verdwenen, nl. dát de lucht trilt met een bepaalde voortplantingssnelheid, dát je een trommelveles hebt, dát je een gewaarwording van geluid krijgt, de beleving van het horen van een concert? Is deze beleving te verklaren of zelfs maar onder woorden te brengen? Ook de humanist kent de beleving van het mysterie. Hij is getroffen door één enkele bloem, door het lachen van een kind, door de oneindigheid der sterrenstelsels en door het besef van eigen nietigheid. Als hij dus zegt, dat hij de mens ziet als een redelijk wezen, betekent dat nooit de ontkenning van dat mysterie, maar dan heeft dat een positieve zin, nl. dat de mens de mogelijkheid gegeven is, om over de samenhang, die er in de wereld is te ontdekken, met andere mensen tot verstandhouding te komen. Hij heeft een keuzevermogen voor waar en onwaar. Dat vermogen noemen we de rede en de mens noemen we daarom een redelijk wezen. Dit is dus de tweede kenmerkende trek, die volgens de humanist alle mensen gemeen hebben.

In principe ziet de humanist dus in ieder mens een toetsingsvermogen voor waar en onwaar, zoals hij een toetsingsvermogen voor goed en kwaad erkent. Pas dóór dat algemeen menselijk waardebesef is er verstandhouding tussen mensen mogelijk, voelen zij zich op elkaar aangewezen en kunnen ze een beroep op elkaar doen. Ook bij het zoeken van een antwoord op de diepste levensvragen doet de humanist een beroep op deze menselijke vermogens.

Het is hier misschien de plaats om iets naders te zeggen over de begrippen geloof en vertrouwen. Ik mag dat misschien weer aan de hand van een eenvoudig voorbeeld doen:

Twee jongelui aanvaarden een moeilijke werkkring in midden-Afrika. De ouders van de eerste jongeman vertrouwen - hem kennende - dat hij het er wel goed zal afbrengen. De ouders van de andere vertrouwen op Gods bestiering en bidden om zijn bescherming.

U ziet hier een verschil in fundering van dit vertrouwen. Het vertrouwen van de ouders van de eerste jongeman is in de rede gefundeerd. Zij hebben blijkbaar goede gronden, gebaseerd op een grote hoeveelheid ervaringsmateriaal omtrent het gedrag van hun zoon in het verleden, om te mogen verwachten, dat hij zich als een goed mens zal gedragen en dat hij bij zijn werk zal slagen.

Bij de ouders van de tweede jongeman spreekt een Godsvertrouwen, dat niet in de rede is gebaseerd. Hoe staat de humanist tegenover dit Godsvertrouwen? Als hij constateert, dat er vragen zijn, waarop hij het antwoord schuldig moet blijven, en als hij zegt, dat ook hij de beleving van het

mysterie kent, waarom komt hij dan niet tot de erkenning van een Almachtig en Algoede God, die ons lot bestiert en waaraan wij gehoorzaamheid en eerbied verschuldigd zijn? Ik kan me voorstellen, dat bij enkelen van U - speciaal bij de godsdienstigen - die vraag al eerder is opgekomen.

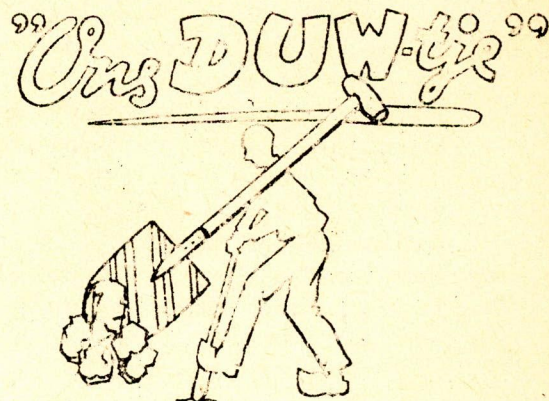
Mag ik vragen: Waarom zou hij wel tot die erkenning moeten komen? Is het niet zo, dat hier twee manieren zijn, om het leven en het waarheidsprobleem te benaderen? Men kan in alle oprechtheid menen, dat alleen Godsgeloof dit mysterie van zijn raadselen kan ontdoen en doorzichtig maken. Maar men kan ook tot de eerlijke erkenning komen, dat men dit mysterie niet verklaren kan. Het komt de humanist niet zo vreemd voor dat hij als nietig deeltje in dat ontzaglijk grote heelal niet alles weten en verklaren kan. Het Godsgeloof mist voor de humanist deugdelijke ervaringsgronden en is daarom voor hem niet aanvaardbaar. Daarom laat hij dit geloof buiten zijn beginselen. Hij pretendeert daarmee óók niet, dat hij de waarheid gevonden heeft. Daarvoor heeft hij een te diep besef voor het eigene van ieder mens. Hij weet bovendien te goed, dat we de waarheid maar zeer ten dele kennen. Daarom zijn openheid en verdraagzaamheid kenmerkende trekken van het humanisme, en blijft de humanist altijd bereid zijn overtuiging ter discussie te stellen.

Ik heb U nu in korte trekken geschetst, wat wij van de mens denken en hoe wij menen, dat hij in 't leven moet staan. Mag ik het ook nog eens anders zeggen?

De humanist voelt zich als het ware geworpen in dit bestaan, geplaatst in het mysterie van leven en zijn. Hij erkent volmondig, dat bij het zoeken naar een verklaring van de wereld en naar het wezen van alles wat is, er vragen overblijven, waarop hij geen antwoord kan geven. Maar één ding weet hij zeker, n.l. dat hij in dit mysterie staat niet als de dode stof, niet als de plant of het dier, maar als mens, en dat zijn menszijn juist wordt bepaald door datgene, wat hem van stof en aarde, van plant en dier onderscheidt, n.l. dat hij is een redelijk en zedelijk wezen. Het typisch menselijke is hierin gelegen, dat we besef hebben van goed en kwaad, dat we hebben te leven volgens ons geweten en dat we dus voor onze daden verantwoordelijk zijn.

Maar het humanisme maakt de mens niet alleen bewust van wat hij eigenlijk al wist, n.l. hoe hij leven moet. Hoe belangrijk dit ook is, het is niet het laatste woord. Dat laatste woord spreekt van de mogelijkheid van de mens, om zich met zijn tekorten en gebreken thuis te leren vinden in het avontuur van het leven. Dit leven neemt de mens in zijn falen en zijn slagen, in zijn wanhoop en zijn vertrouwen, op in één groot verband. Daardoor weet elk mens zich verbonden met de ander en met alles wat is. En daaruit ook put hij de kracht en de rust om het leven in zijn tegendelen te aanvaarden.

J. Doets.

TIEN RADIOLEZINGEN EN HUN GEBRUIK IN DE KAMPEN. X.

Wat helpt het?

De lezing plaatst ons al dadelijk voor een belangrijke opmerking, die vrijwel neerkomt op: wij staan in en tegenover de wereld, die op ons een bepaalde indruk maakt. Waarbij de vraag rijst: is die indruk de juiste; is de wereld, "het andere", inderdaad zo, als de schijn ons aangeeft?

Dat het antwoord afhangt zowel van het subject - de waarnemer - als van het object - het waargenomene - is duidelijk. Subjectief wordt de indruk beïnvloed door onze levensopvatting, door "wat-wij-zijn", door het geloof, waarmee wij de dingen, ook de personen, tegemoet treden.

Wanneer de wankelmoedige zich afvraagt, terwijl hij in het leven werkzaam is, "of het allemaal nog wel zin heeft; of ons bestaan wel ergens goed voor is; of we nog wel een doel kunnen ontdekken, waarvoor het de moeite waard is om te werken", dan - aldus de lezing - dan ontbreekt er nog al wat aan dat geloof.

Het is deze gedachtengang, die ons vrij zeker in enig gesprek wel een poosje zal kunnen bezighouden. Vandaar de volgende opmerkingen ter overdenking. Lees vooraf de lezing goed over.

Persoonlijk zegt het mij weinig, als zouden de pessimistische gedachten, "heeft het wel zin; is dit ergens goed voor; is werken nog wel de moeite waard; en: ik zie nergens een doel", duiden op een tekort aan geloof, of het niet kunnen ontdekken van een doel.

Het wil mij voorkomen dat in zulke gevallen veeleer gesproken kan - en ook moet - worden van onzekerheid, bij het zoeken van de juiste aanpak. Het is minder het niet kunnen ontdekken van een doel, dan wel het niet kunnen geraken tot enige zekerheid omtrent de werkwijze: "hoe flik ik 'm dat?"

En omdat onze arbeider hier geen uitkomst ziet, geen antwoord vindt, slaat hij op de vlucht; ontwijkt de strijd. En pas dan "ziet hij geen doel, geen zin" meer, naar hij zegt. En luidt onze vertaling van het een en ander, dat hij niet meer gelooft in zichzelf, in de ander, in de mens. Het oordeel van de schrijver dus.

Wij stellen daar tegenover: er is geen moed; deze mens ziet geen kans, geen uitkomst, want hij voelt zich overal te zwak en dus de "mindere man", die tengevolge van een foutieve subjectieve kijk, dit leven niet op de o.i. juiste wijze tegemoet treedt.

Of is hij ontmoedigd door tekort aan geloof? Het gaat dus naar wij menen om het begrip "ontmoediging" en "gebrek aan geloof". Waarbij tevens is te letten op de inhoud van het begrip vertrouwen, wanneer de schrijver in dit verband ook nog zegt: "wij kunnen niet zonder het vertrouwen dat ..; wij willen tenminste geloven dat .." enz.

In de psychologie wordt bij ontmoediging onder meer gewezen op: een gevoel van onbehagen, waarvoor de mens kan vluchten (in de roes, in de bioscoop, en elders). Hij wordt bitter en wantrouwend, want het onbehagen wijkt niet. Misschien wordt hij slachtoffer van mooie leuzen, bedriegelijke frasen, doelbewuste demagogie enz. Die hij dan wel "vertrouwt". En die hem een taak bieden, die hij wel aan kan, voegen wij er meteen aan toe.

Echter, vertrouwt hij niemand meer, dan - en zo maakt de schrijver de stap van de ontmoedigde naar de mens met "gebrek aan geloof" - dan is dit een rechtstreeks gevolg van "gebrek aan geloof; dat is een gebrek aan innerlijke zekerheid".

Het spijt mij wel, doch ik ben bang, dat ook deze laatste zin niet kan voorkomen, dat een gesprek met onze arbeiders over het een en ander aan duidelijkheid te wensen overlaat.

Omdat wij als G.R. herhaalde malen - zo niet vrijwel altijd - met ontmoediging te doen krijgen, willen wij de lezing verder laten rusten, om iets nader in te gaan op deze ontmoediging, die naar we menen weinig van doen heeft met "geloof". Tenzij - onder geloof iets anders verstaan wordt dan "geloven" in de zin, die ons gehoor er wel dadelijk aan zal toekennen. Daarover aan 't slot dan nog enkele opmerkingen.

Over ontmoediging dit.

Bij ontmoediging treedt een vermindering van het gevoel van eigenwaarde op. Op grond van teleurstelling, berisping, afkeuring, angst, gebrek aan kennis of aan kunnen, het niet zien van de juiste verhoudingen, de werkelijkheid.

Gevolg: verdriet, nieuwe teleurstelling, tegen de zaak opzien als tegen een berg, het te zwaar opnemen; het object wordt niet in zijn juiste waarde en betekenis gekend, geschat; over- of onderschat. Met als oorzaak: of een tekort aan psychische kracht, of er is in het psychische leven een grote mate van onstandvastigheid te constateren (dan b.v. overmoedig, dan weer moedeloos). De vatbaarheid voor ontmoediging voert tot tal van psychische eigenschappen waarop we niet verder ingaan.

Hoe zullen we de ontmoedigde helpen, steun verlenen. Het antwoord zou moeten luiden: geef hem weer moed. Gelijk men kan zeggen: geef hem weer het geloof in zichzelf en de wereld.

Zonder meer blijft zo'n zin een paradox.

En toch komen wij bij voortduring voor deze vraag te staan en is er enig antwoord nodig, dat ons duidelijk aan 't werk kan zetten. Wij moeten een begin kunnen maken met onze hulp-biedende taak.

Natuurlijk, geen berisping, geen felle afkeuring of kritiek. Wel goedkeuring, instemming, mee-denken, mee-oordelen, ja, als 't enigszins kan: mee-veroordelen. Geen sentimentele lof, wel - waar mogelijk - een zakelijk constateren van: je kunt het; zo voel ik het ook; zo zou ik het ook, maar zó toch niet doen; of, ja daar zit wat in, daar - op z'n Drents! - "kon je wel es gelijk aan hebben".

Tussen haakjes vrienden, wij moeten zo eigenlijk wel een hele serie opmerkingen ter beschikking hebben, om ze, geheel onopvallend, toch duidelijk en vooral echt en eerlijk gemeend, te kunnen plaatsen. Evenals in de school; van de kleuter tot aan de Middelbare school!

Blijft reëel bij al deze betuigingen. Is dat ook niet altijd "gebod" wanneer wij ook maar enigermate tegenover welke "arbeider" of "ontmoedigde" dan ook, de houding van een vriend gaan aannemen?

En toch, wij gaan daarbij allen wel eens over de streep. En boeken dan soms nog succes ook.

Hier zijn wij gekomen aan onze opmerkingen, die het woord "geloof" raken. Wij zullen proberen het begrip "geloof" wat nader te belichten, om het zo mogelijk toch te kunnen aanvaarden. En plaatsen daartoe naast elkaar de woorden "geloof, veronderstelling, vermoeden en vertrouwen". Daarvoor gebruikmakende van de brochure "Echt en onecht in Geloof en Ongeloof" door Prof. T.T. ten Have (uitgave Humanistisch Verbond).

De schrijver stelt tegenover elkaar : Geloof in de zin van Godsgeloof en geloof in ruimere zin van vermoeden en vertrouwen.

Het eerste is het bijzonder vermoeden of vertrouwen, dat God bestaat, een geloof in engere zin, dat de Humanist vreemd is.

Het tweede is een zienswijze, die een grote mate van waarschijnlijkheid inhoudt: een geloof dat als vermoeden en vertrouwen slechts gerechtvaardigd is, als wij goede redenen menen te hebben inzake de juistheid van ons vertrouwen. In iemand geloven, hem vertrouwen, aldus de schrijver, berust op controleerbare gelegenheden, waarbij de persoon volstrekt betrouwbaar bleek te zijn.

Het merendeel van ons bezit aan kennis, berust op zulk geloof. Het is alleen aanvaardbaar, wanneer het deugdelijk steunt op ervaringen met zaken, personen of toestanden, waarvoor wij - zo wij dit zouden willen - de goede gronden kunnen aangeven, zodra wij over al het te verzamelen ervaringsmateriaal de beschikking krijgen.

Vriendschap, liefde, vertrouwen, wetenschap, "geloof", vindt steun in de rede: en zelfvertrouwen is dan dus rationeel zelfvertrouwen. Staat daarmee tegenover het niet aanvaardbare ongegronde irrationele vertrouwen, dat door Erich Fromm aldus wordt aangeduid:

- het geloof in een persoon, een idee of een symbool, dat niet resulteert uit eigen ervaring - uit eigen denken of voelen -, maar dat gefundeerd is in een emotioneel-bepaalde onderwerping aan een irrationele autoriteit (d.i. een autoriteit, die uit irrationele motieven wordt erkend). - (aanhaling en vert. ten H.)

De schrijver van de brochure laat hier op volgen:

- zo vormt dit irrationele vertrouwen (geloof) een bedreiging voor de groei naar zelfstandigheid en volwassenheid. -

Ik meen het hierbij te mogen laten. Ons uitgangspunt is nu wel duidelijk: een goed gefundeerd vertrouwen in onszelf, in een ander, in een zaak, aansluitend op en als gevolg van een autonoom keuringsproces. Op vertrouwen in en geloven aan in deze zin kan dan volgen: gehoorzaamheid als vrije wilsdaad.

Ons slot moest wel tamelijk uitvoerig worden, omdat wij "geloven", vermoeden, vertrouwen, op goede gronden zeker weten, dat - de schrijver van de besproken lezing het precies zo bedoelt, wanneer hij het heeft over een "sterk geloof" en een open, innerlijk sterke levensaanvaarding.

Komen wij echter met deze woorden zonder meer bij onze arbeiders, en ook nog wel bij anderen, dan blijkt al heel gauw, dat wij voor een moeilijke opgave staan, wanneer wij gaan trachten de ontmoedigde mens meer zelfvertrouwen bij te brengen. Hij zal weer een gepast zelfgevoel, verantwoordelijkheidsbesef, een gevoel dat hij weer meetelt, geloof in en aan zichzelf, ook in de wereld, in de mensheid moeten verkrijgen!

En wij, wij dienen in de eerste plaats te weten wat wij met deze woorden willen aanduiden.

Ik moet wel heel sterk aanraden de aangehaalde brochure "Echt en onecht in Geloof en Ongeloof" van Prof. T.T. ten Have met veel aandacht te lezen.

Raadsman D. Dijkstra.

-o-

NIEUWS UIT EN OM DE KAMPEN.

Bij Hellevoetsluis op het eiland Voorne-Putten is het eerste kamp voor de uitvoering van het Deltaplan geopend. Het kamp is opgebouwd uit de barakken van de kampen Noordgouwe en Den Osse, die eerder op Schouwen-Duiveland arbeiders, die aan het herstel van dit door de februari-ramp van 1953 geteisterde eiland werkten, hebben gehuisvest. Het nieuw opgetrokken kamp kan 160 man herbergen. Op het moment dat wij dit schrijven (begin april) is het nog maar met een kleine groep pioniers bezet. Bij onze eerste bezoeken voelden we ons ook werkelijk onder pioniers. Het kamp was nog maar ten dele opgebouwd. Overal werd gehamerd en getimmerd. De bodem rond de barakken was nog een modderpoel. Tijdens ons eerste kamergesprek sloeg het licht uit. En in heel Hellevoetsluis was, vanwege de grote bedrijvigheid van Waterstaatmensen, geen hotelkamer te krijgen. De enorme bergen van grote klompen basalt bij de werkhaven brachten je in de waan van in een desolaat morenengebied boven de boomgrens te zijn. In deze omgeving van bedrijvigheid en woeste verlatenheid tegelijkertijd, werken de arbeiders uit het kamp, en is ook Raadsman van der Vliet, die het kamp verzorgt, zijn werk begonnen.

Elders heeft het beeld van verscheidene kampen zich gewijzigd, doordat er naast de arbeiders Hongaarse vluchtelingen in zijn ondergebracht. In de cantine's vind je mensen dooreen, die elkaars taal niet verstaan, maar desondanks goed blijken te kunnen samenleven. De taal van de sport schijnt internationaal te zijn: we troffen aan de ene zijde van een ping-pong tafel een Hongaar, en aan de andere zijde een Hollander, enthousiast in hun spel. Zo kan men het zien in de kampen Zelkepolder, Oosterland, en Elkerzee op Schouwen-Duiveland en in kamp Aagtekerke op Walcheren.

In het land van Vollenhove is een derde kamp geopend: Eind van Diep; het wordt door Raadsman Dijkstra verzorgd.

Raadsman van der Hulle is van zijn kamp Oosterland, dat een zeer zwakke bezetting heeft, naar kamp Zonnemaire verhuisd, waar hij zijn energie en kundigheid effectiever kan gebruiken. Raadsman van der Vliet verzorgt nu Oosterland in combinatie met een ander kamp.

Van de hand van de Heer G. Krol, Hoofd van de afdeling Huisvesting, en secretaris van de Centrale Commissie voor Cultureel werk in arbeiderskampen, en van de Centrale Commissie voor de Sociale Ambtenaren, is in het Sociaal Maandblad Arbeid een serie artikelen verschenen over: Enkele aspecten en vraagstukken samenhangende met arbeiderskampen. Deze artikelen zijn ook voor onze raadslieden belangwekkend. We zullen ze daarom onder de raadslieden voor de arbeiderskampen laten circuleren.

UIT DE BELEVENISSEN VAN EEN RAADSMAN.

D'r is geen water op het wad. -

Het was nog in de tijd dat er op Ameland een kamp draaide. Ik zou met een Amelander een gesprek hebben over het werk in het kamp. De afspraken waren gemaakt: Op een maandag zou ik hem zo en zo laat aan zijn adres op het eiland ontmoeten. 'k Kom tijdig in Leeuwarden aan om de bus naar Holwerd te nemen, vanwaar de boot vertrekt.

Vertrekt? O, nee! Als 'k in de bus wil stappen vraagt de chauffeur of ik dóór moet naar Ameland. En als ik ja knik, met de gedachte: Wat kan hem dat interesseren?, zegt-ie:

- Kunt U net zo goed hier blijven. De boot vaart niet. 't Is oostenwind. D'r is geen water op het wad. -

Later heb ik 't gemerkt! Wat dat zeggen wil, dat er "geen water op het wad" is!

- Probeert U 't morgen nog eens -, raadt de chauffeur.

De avond flaneer ik wat door Leeuwarden. Mijn man op Ameland heeft geen telefoon. Maar hij zal wel begrijpen, waarom ik niet verschijn. Iedere Amelander weet natuurlijk wanneer de boot wel en niet vaart.

De volgende morgen weer naar de bus. Een andere chauffeur: minder stellig dan die van de vorige dag:

- 't Is niet zeker of de boot vaart. Misschien wel, misschien niet. U zou 't kunnen proberen! -

Ik probeer het. In Holwerd komt iemand van de bootdienst in de bus. Hij doet op z'n minst alsof hij ons precies vertelt, waar 't op staat:

- De boot vaart wel, maar hij kan niet aan wal komen. Wie naar Ameland wil zal drie kwartier over 't wad moeten lopen. Kousen en schoenen uit, natuurlijk. 't Kan goed, U moet zelf maar zien. -

Heel in de verte zien we de boot. Die ligt op ons te wachten...

-. -

'k Vond 't al wat bedenkelijk....: Méér dan de helft van de reizigers voor Ameland doet niet mee. Ze geven de voorkeur aan een terugtocht naar Leeuwarden. Weten ze d'r meer van? Zijn ze van de streek? Je laat je toch zo maar niet van een voorgenomen reis weerhouden?

Maar een groep van een man of tien trekt de stoute schoenen aan.. of liever: uit! En de kousen. Ik ook. 't Leek een strandtafereeltje. 't Moest alleen niet zo guur en koud zijn! Een meisje - een kind nog, met lange stelten - gaat ook mee.

Jasses, wat is die modder van het wad glibberig en koud! Maar de man van de bootdienst had gelijk - al bleef hij dan zelf aan wal - : 't Is best te doen, al hebben we na een kwartier ijskoude voeten. Je zou willen stampen om ze warm te krijgen, maar dan glij je uit.

Na een poosje glibberen begin ik er iets van te begrijpen..., van wat de eerste chauffeur gezegd heeft: - D'r is geen water op het wad -. D'r is nu wèl water. En koud water ook! Eerst reikt het tot aan onze enkels en we slaan de broekspijpen wat verder omhoog. Maar hoe dichter we de boot naderen hoe meer water er komt. De broekspijpen moeten al tot boven de knieën. 't Meisje met de stelten heeft het makkelijk.

Nog verder: 't meisje huilt. Ze kan 't niet meer houden van de kou. En wat moeten wij nou? Broekspijpen kunnen niet al maar hoger! Ze zijn aan hun natuurlijke grens. 't Water kruipt er in, koud en zout.

Maar we zijn er gekomen... aan de boot, zij het met als kruis een nat kruis

-. -

Op 't eiland meld ik me aan 't afgesproken adres. Een hospita doet open:

- Meneer is er niet. Hij is voor 't week-end naar de wal gegaan. Hij kon natuurlijk niet terugkomen, doordat er geen water was op 't wad. Probeert U 't morgen nog eens. -

Ik had haar natuurlijk kunnen bewijzen, dat er wèl water was op 't wad. Had ik mijn jas maar open hoeven te slaan. Had ze 't kunnen zien! 'k Heb er maar geen poging toe gedaan. Daar in 't noorden willen ze blijkbaar toch van alles "dat je 't morgen nog maar eens probeert".

-.-

De derde dag. De wind is gedraaid en meneer is thuis. Als we een ogenblikje hebben gepraat, zegt-ie:

- Hebben wij elkaar al niet eens eerder ontmoet? Ik zou niet weten waar, maar 't is mij net of ik U toch al eerder heb gezien. -

- Hè -, zeg ik, - dat heb ik zo juist ook al gedacht. U komt mij ook niet onbekend voor. Op 'n Verbondsbijeenkomst misschien? -

Maar we komen er niet uit. 't Kan toch eigenlijk allemaal niet.

Dan zegt-ie opeens:

- 'k Geloof dat ik het weet! Zat U gisteren niet in de bus naar Bolwerd? -
- Ja -, zeg ik, - en nu weet ik het ook! U zat naast me in de bus op de andere bank. -

Voor de zoveelste maal glijdt zijn blik over mijn verfomfaaide pantalon, met z'n kringen van opgedroogd zout, maar nu niet meer met een nauwelijks verholten verbazing, maar met een glimlach vol begrip.

- Ik ben aan de wal gebleven -, zegt-ie dan.

- O..., ja..., natúúrlijk.. -, zeg ik op mijn beurt vol begrip.

d'See-uyl.

=====